

A Vizuális Művészetek Kollégiumának középtávú stratégiája 2012–2015.

2012. január 1-jével a Vizuális Művészetek Kollégiuma három korábbi önálló kollégium – Képzőművészeti, Iparművészeti, Fotóművészeti és a Filmművészeti Art Mozik szekciójából jött létre. Az összevont kollégium feladata nagy kihívás, de egyben válasz a kortárs aktuális, a nagy paradigmaváltást követő új művészeti koncepcióra és a kortárs művészet interdiszciplináris mivoltára. A kollégium erre hivatott saját stratégiáját kidolgozni, mindazon által, hogy a műfajok önállóságát és a műfaj immanens tényezőket is figyelembe kell vennie.

A pályázattal feladatokat a kuratórium a vizuális művészetek új presztízsu és új szemléletű támogatásának megfelelően fogalmazta meg. Tisztázni kellett, melyek azok a koncepcionális vezérfonalak és fontos részfeladatok, amelyek a művészetnek nem csupán fennmaradását segítik, hanem a vizuális kultúra aktuális kihívásaira és feladataira is választ adnak, elméleti és gyakorlati síkon összevonhatók és hatékonyabbá tehetők, újabb, művészeti intézmények, de legalább is a művészeti életre kiható jelenségek bevonásával, tehát új hatáskörök kijelölésével.

A támogatási stratégia átfogó szemléletet képvisel. Koncepciójában törekszik a teljes körű, a kortárs vizuális művészetet támogató lehetőségek érdemi szegmenseit figyelembe venni és a pályázattal témákban ezt lehetővé tenni, érvényre juttatni. A kuratóriumi pályázattal rendszer feladatának tekinti a fenntartható fejlődés érdekében a vizuális kultúra igényessé tételét, s igyekszik biztosítani a szellemi tartalékok maximális kibontakozását. Ehhez nyitva kell tartani azt a lehetőséget, hogy rövid távon is reagálni tudjon a pályázattal rendszer révén az aktuális feladatokra, felülvizsgálhassa az autonóm művészetre gyakorolt hatását, és nyitott kell legyen arra, hogy koncepcionális rásegítéssel tudja növelni a pályázattal rendszer ésszerűségét. Ezt a kuratórium saját feladatának tekinti.

A kortárs vizuális kultúra és a vizuális művészetek helyzete

Az elmúlt húsz évben végbe ment radikális változások a képi/vizuális kultúra nagyívű paradigma váltását valósították meg. Ennek minőségi megítélése nem egyértelmű, mert minőségi veszteséggel is számot kellett vetni. Pontosabban a képi nyelvzetben vált nyilvánvalóvá a minőségvesztés, a minőségi gyöngülés, mert a műfaj immanens szerepvállalásai háttérbe szorultak a gyors, alkalmasint rendkívül dilettáns képi prezentációkkal szemben. (Példaként: a televízió, a reklám, köztéri vizuális jelenségek gyors hatásra koncipiált, és gyakran végiggondolatlan talmi értékekkel operáló, azaz giccses megnyilvánulásai, mely által a közlés egyre alacsonyabb szintre süllyedt, a minőségigény egyre szegényesebbé vált.) Ebben a rendszerben a vizuális művészetek, mint minőség megőrző tényezők kiemelten fontos szerephez jutottak. Az NKA Vizuális Művészetek Kollégiumának bizonyos fokig lehetősége van ennek ellenében érvelni és a támogatási rendszerét a hatékony működtetés, a konzervatív értékrend szellemiségének megfelelő, a haladó szellemiségű művészeti minőséget támogatni és megőrizni, de legalább is ebben részt vállalni. Ez koncepcionálisan és stratégiailag a kuratórium lényegi célkitűzése.

PÁLYÁZTATÁSI RENDSZER

A Vizuális Művészetek Kollégiuma számára 600 millió Ft áll éves szinten rendelkezésre. A pályázati kiírásokat az első félévben 400 millió Ft-ra a második félévben 200 millió Ft-ra terveztük.

Az összevont kollégium a szakterületek összehangolt támogatását tekinti elsődleges feladatának, azaz a pályázati kiírás elsődlegesen olyan megfogalmazásban történik, hogy műfaji megkülönböztetések nélkül válják érvényessé valamennyi szakág számára. Törekedtünk minden kiírásnál arra, hogy a témák újszerűek és előremutatóak legyenek, s a pályázati támogatás költséghatékonyan működjön.

Ahogy a bevezetőben lefektettük, a kollégium feladata a teljes folyamat támogatása: a műalkotás létrejöttétől annak a befogadóhoz való eljutásáig.

Alkotói ösztöndíjak

- **Alkotói ösztöndíjak művészek számára.** Az alkotói ösztöndíjakat koncentrált összegekben adtuk. 10 db 2,4 millió Ft-os ösztöndíj jutott el 10 alkotóhoz, 76 db 1 millió Ft értékű ösztöndíj 76 alkotóhoz.

A kiemelt alkotói összeggel szemben elvárásunk, hogy közgyűjtemények számára – a gyűjtemények profiljának megfelelően – az alkotótól átvételre kerüljön vagy az ebből az összegből létrejött alkotás, vagy a közgyűjtemény által kiválasztott korábbi mű.

Az 1 millió Ft-os alkotói támogatás megítélésében aránytalanságok mutatkoztak (alkalmazott művészetek esetében, ahol az anyagi ráfordítás alig jelent költséget, pld. digitális fotósorozat létrehozása nehezen mérhető egy tervezett köztéri szobormű anyagi igényével). Ezért a továbbiakban mérlegelnünk kell, hogy az 1 millió Ft-os támogatás technikai, anyagi és szerzői szellemi „honorárium” arányában esetenként más elosztásban, azaz bontásban hatékonyabban szavazható meg. (Pl. 1 millió Ft két főnek 500-500 ezer Ft-ra bontott odaítélése.)

- **Alkotói ösztöndíjak szakírók számára**

Ezekkel az ösztöndíjakkal a kortárs vizuális művészetek eddig fel nem dolgozott fejezeteinek feldolgozását szeretnénk támogatni, kiemelt figyelemmel az új művészeti tendenciákra, feldolgozatlan életművekre, vagy a neoavantgarde 2. ill. 3. generációjának értékes, kevésbé feldolgozott fejezeteire. A szakírói alkotói támogatás biztosítson kutatáshoz, önképzéshez lehetőséget, s ezzel segítse az új elméleti szakirodalom fejlesztését. További szempont volt az odaítélésnél a művészeti szakírás integrálása az alkotói folyamatokba, mellyel a kurátori tevékenységet támogatja az ösztöndíj.

- **Külföldi ösztöndíjak**

A Balassi Intézettel közösen kidolgozott programot folytatjuk. A 3x2 hónapos ösztöndíjak Párizsban és Berlinben – a korábbi tapasztalatok alapján – nagyon sikeresek és fontosak voltak az alkotók tapasztalatszerzése, kapcsolatépítése és a szakmai előmenetele szempontjából. Ehhez kapcsolódott a berlini Künstlerhaus Bethanien-nel való együttműködés keretében egy 3 hónapra szóló ösztöndíj odaítélése. Ez utóbbi intézmény a kortárs képzőművészet egyik legrangosabb alkotó műhelye, ahol a magyar művésznek módjában áll nemzetközi tapasztalatokra és szakmai kapcsolatokra szert tenni. Ez a műteremprogram szinte valamennyi résztvevő számára nemzetközi figyelmet és a későbbiekben karriert biztosít.

A kortárs művészetek intézményeinek: állami és önkormányzati intézmények, múzeumok, kiállítóhelyek, profitorientált és nonprofit galériák, szervezetek programjainak támogatása. A kortárs vizuális művészetek teljes intézményi hátterének támogatása, az állami szerepvállalás segítése.

A kortárs vizuális művészetek megjelenítése, bemutatása, a befogadóhoz történő érdemi eljuttatása az intézmények feladata. Az intézmények legfőbb érdeke, hogy profiljuknak megfelelően, a lehető leghatékonyabban álljanak kapcsolatban az adott korszak művészetével, s a művészetnek/ a művészeknek és rajtuk keresztül intézményüknek megteremtsék a szükséges elismerést. A jelenlegi gazdasági helyzet egyre szűkebb mozgásteret biztosít a markáns profillal rendelkező állami, de a művészeti kísérletet és annak kockázatát felvállaló állami és magán szervezeteknek egyaránt. Ezért kiemelt figyelmet kell fordítani a támogatási stratégiában azoknak a szervezeteknek, intézményeknek, melyek hazai és nemzetközi szinten egyaránt a kortárs magyar művészetnek minőségi befogadást biztosítanak. Az intézményi pályázatoknál figyelembe kell venni eddigi működésüket, annak a közösségre kiható erejét, szakmai önállóságát, innovatív szakmai programját és a kortárs magyar vizuális kultúrához fűződő integratív erejét.

A támogatott programoknál figyelembe kell vennünk az intézmények kreatív potenciálját, hogyan bántanak az internetes felületekkel, hogyan vonzanak be közönséget és hogyan biztosítanak szakmai kontextust, esetleg kritikai bázist az új tendenciáknak.

Kiállítások támogatása

- Csoportos kiállítások korszerű koncepció alapján
- Külföldi megjelenések – egyéni, vagy csoportos kiállításokon
- egyéni vagy csoportos kiállítások, nemzetközi kontextusban

Nemzetközi vásárokon való megjelenés

Közismert, hogy az 1970-es évek elején az osztrák kulturális kormányzat magángalériáknak biztosított igen nagy anyagi támogatást és adókedvezményeket ahhoz, hogy a galériák saját kortárs osztrák alkotóikat nemzetközi szintre tudják helyezni. A magángalériák magángyűjtők felé irányuló kereskedelmén túllépve, a céljuk az volt, hogy nemzetközi vásárokon mutassák be alkotóikat és ismertessék meg alkotásaikkal a hivatalos nagy múzeumokat, kiállítási intézményeket, nemzetközi biennálékat és nagyrendezvényeket. A stratégia sikeresnek bizonyult, és számos osztrák magángaléria – és természetesen közintézmény is – évtizedek óta a nemzetközi művészeti szintéren meghatározó lett. Mára nemcsak saját nemzetük művészetét „exportálják” sikeresen, hanem az általuk felfedezett külföldi művészek is a nemzetközi művészeti szcéna keresett alkotóivá váltak. Bár ez utóbbi rendkívül távoli és alig-alig elérhető célnak tűnik egy magyar galéria vagy közintézmény számára, de azért előfordulhat, hogy egy-egy intézmény vagy galéria, kitartó kurátori munkával sikerre vihet magyar és határon túli kortárs alkotót. Támogatási koncepciónk ezt a célt kiemelten támogatja.

Nyílt pályázat kortárs művészettel foglalkozó intézmények számára a kiszámítható éves szakmai tevékenység biztosítására

A jelenlegi, rendkívül nehéz gazdasági helyzet következtében, különösen az önkormányzati fenntartású intézmények kerültek nehéz, sőt végzetes anyagi helyzetbe. Eddigi munkájuk ugyanakkor elismerést érdemel, és hatalmas pazarlás lenne, ha hosszú évek munkája kárba veszne, mert az intézmény szakmai munkára már nem tudja előteremteni a szükséges anyagi háttérrel. Ennek elébe menve, a fenntarthatóság jegyében, 3x8 millió Ft-os támogatásra pályázhattak éves programjukkal a kortárs művészeti intézmények. Jelentőségük biztosítása és saját profiljuk megerősítése jegyében adhették be pályázataikat.

A jövőben szerencsés lenne meghívásosra formálni ezt a pályázatot. Ennek üzenete is lenne, a kuratórium szakmai vállalása is markánsabban előtérbe kerülne.

Vizuális arculat és múzeumpedagógiai pályázat kortárs állandó kiállításokhoz

A kortárs művészet széleskörű befogadását hivatott elősegíteni ez a pályázat. Értékes, de már lepusztult beporosodott állandó kiállítások (képző-, ipar-, fotó- és dizájn művészeti kiállítások arculati megújítását, legalább is az írásos szakmai vezető rendszer felújítását, többnyelvű feliratok elkészítését célozza meg, mely nagy lendületet adhat helyi közösségeknek és turistáknak egyaránt a kortárs művészeti gyűjtemények értékelésében és újrafelfedezésében. Ez egyben a kortárs kulturális stratégiának is elengedhetetlen része és az eddigi példák bizonyították – különösen a múzeumpedagógiai támogatások, melyre a TÁMOP-keretében lehetőségük van az intézményeknek-hogy a köznevelés területén jelentős eredményeket érhetnek el. A vizuális arculat megújítása nem csupán egy „felszíni tisztítás”, hanem vizuális nevelési feladat, amely múzeumpedagógiai szolgáltatásokkal összekapcsolva alakítható a leghatékonyabban. A pályázat most került először kiírásra. Az eredmény megítélésére jövőre kerülhet sor.

Alkotótáborok, szimpóziumok

A korábbi rendszernek megfelelően figyelmet fordítunk az eredményes alkotótáborok és szimpóziumok támogatására. A vizuális művészetek alkotóinak nincs intézményes bázisa, az alkotó táborok kifejezetten a közösségi gondolkodást erősítik. A fogadó szervezetek saját városuk/településük lokálpatrióta identitását erősítik az aktív szimpóziumokkal. Az önkormányzatok jelentős anyagi vagy természetbeni támogatással járulnak hozzá a fenntartáshoz. A szimpóziumoknak nagy hagyománya van, az alkotók komolyan készülnek a nyári feladatra. A beadott igény hétszerese volt az odaítélhető támogatási összegnek. Ez is mutatta, hogy az eddigieknél jóval magasabb összeget kell biztosítani a kiírásnál.

Vásárlások

A kollégiumok kiemelt figyelmet fordítottak korábban is a közgyűjtemények gyarapítására. Ma az állam, különösen az önkormányzati fenntartású közgyűjteményeknél ebből a feladatkörből teljesen kivonult, ezért más gyűjteményezési forma a gyűjtemények gyarapítására – elvétele mecénási adományozást – nem létezik. A gyűjteménybe kerülés a kortárs vizuális művészetek számára szakmailag fontos, a gyűjtemények számára pedig a gyarapítás adja meg a mindenkori gyűjtemény rangját, aktuális szinten tartását, ezen kívül speciális profilját. A pályázható keretet a kollégium ugyan megnövelte, de még így is kevesebbnek bizonyult az összeg, mint a korábbi, műfajokra bontott kollégiumok pályázati keretének együttese.

Szakmai, elméleti továbbképzés, workshopok segítése

A kollégium támogat olyan szakmai rendezvényeket, ahol a kortárs művészet és vizuális kultúra, valamint más szakágak kortárs elméleti nagyságai szimpóziumok keretében Magyarországon előadásokat tarthatnak. A pályázati összegek megítélésénél figyelemmel kell lenni azon előadók meghívására, akik szakágukban – lehetőség szerint gyakorlati művészeti, dizájn, építészeti – új szempontokat tudnak bemutatni és gyakorlati munkavezetést is tartanak (workshop). A pályázók körénél figyelemmel kellett lennünk a mennél szélesebb szakmai hallgatóság biztosítására, továbbá arra, hogy a meghívott előadó esetleg viszont meghívással is tudjon élni a meghívók felé, azaz nemzetközi szakmai hálózat épülhessen ki.

Eszközbeszerzés, technológiai fejlesztések támogatása

Alkotóműhelyek, művészeti szervezetek számára az egyetlen lehetséges forma ez a pályázat az alkotáshoz szükséges eszközök fejlesztésére, karbantartására. Minél újabb és megbízhatóbb technikai eszközök beszerzését sikerül biztosítanunk az alkotó műhelyek számára, annál inkább várható el tőlük minőségi fejlődés. A mai kortárs vizuális művészetben számos műfaj igényel komoly, magánszemélyek által nem finanszírozható eszközöket. Ezek mind a kísérletezést mind pedig az igényes kivitelezést hivatottak biztosítani.

Kiadványok támogatása

Fontos támogatási szempont a kortárs művészetek elméleti alátámasztása. A korábban gyakran támogatott képes katalógusokkal ellentétben, a kollégium olyan katalógusokat igyekszik támogatni, amelyek értékes tanulmányokkal elemzik az alkotó csoport/ vagy személy munkásságát.

A kollégiumunk által alkalmazott jelenlegi támogatásformák a művészeti ágak szakmai igényeire támaszkodva, s az előző kollégiumok tapasztalataira alapozva, hosszú évek alatt kristályosodtak ki. E hagyományokat kollégiumunk igyekszik megőrizni, s továbbfejleszteni, ugyanakkor szeretnénk fenntartani azt a jogot, hogy a kortárs vizuális művészet változó közegében a szakmai igényekre és kezdeményezésekre – a jelenlegi dokumentumban nem szereplő – új támogatásformákkal is tudjunk reagálni, és igény szerint, a pályázati kiírásokat ennek szellemében frissítsük.

Amennyiben a kollégium számára további 100-150 millió forinttal meg lehetne a támogatási keretet növelni, úgy egyrészt növelnék a technikai eszközök területére kiosztható pénzüsszeget, valamint a kortárs művészeti intézmények digitalizálási programjaiban is részt tudnánk vállalni.

A kollégium feladatának tekinti állami támogatást nem vagy alig élvező, de érdemi szakmai munkát végző szervezetek munkájának támogatását is. Ezek létezése és aktivitása a nagy és bőséges állami támogatásban részesülő intézmények munkáját segítik. Itt történnek azok a kisléptékben megvalósuló kísérletek, művészeti kutatások, amiből a nagy tárlatoknál az intézmények támaszkodni tudnak. A kuratórium célja a kortárs vizuális művészeti jelen hiteles minőségi működésének biztosítása, az egymást erősítő tendenciák és koncepciók kiemelése és az aktív kortárs művészet hatékony befogadásának erősítése a nézők felé.

Budapest, 2012. szeptember 7.

Fabényi Julia,

a Vizuális Művészetek Kollégiuma vezetője